

BIBLIOTECA ȘI NECESITATEA CULTURII GENERALE

Vlad POHILĂ

Deși a trecut ceva timp de când am citit acest fulminant discurs, anumite teze, dacă nu întreg conținutul lui, îmi stăruie constant în memorie. În fond, nimic de mirare: dl acad. Ioan-Aurel Pop, atunci (la începutul anului 2018) încă rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, a abordat, profund și convingător, un subiect extrem de sensibil pentru societatea românească de astăzi; subiect care vizează într-o proporție covârșitoare și starea de lucruri de la noi, din R. Moldova. Semnalul de alarmă tras de actualul președinte al Academiei Române, arăta, fără drept de tăgadă, unde duce educația de tip nou din școlile românești, care, de trei decenii deja, scot în lume „generații întregi de analfabeți funcționali”.

Cum de s-a putut ajunge la această situație? Iată explicația pe care ne-o oferă dl acad. I.-A. Pop: în învățământul de toate gradele este neglijată sau chiar sfidată necesitatea „dimensiunii istorice din studiul moștenirii culturale a umanității și a națiunii”. Or, aceasta este o explicație doar, probabil și principala, însă motive sînt mai multe: și superficialitatea abordării subiectelor, și aspirația de a fi în pas cu moda timpului, și lenevia intelectuală (atît a cadrelor didactice, cît și a discipolilor lor) etc. „Goana după mode”, bunăoară, face că adolescenții știu totul despre vampiri, delfi, pokemoni, dar nu știu cine sînt marile personalități ale istoriei naționale. Totodată, însă, conform judicioasei opinii a savantului Ioan-Aurel Pop, „există educatori care cred (și aplică în practică această convingere) că dacă elevii învață azi cum

să lucreze la computer, dacă știu (eventual) să deschidă o afacere, cum să mănînce sănătos, cum să-și dezvolte anumite grupuri de mușchi sau cum să practice metodele contraceptive, atunci ei nu mai trebuie sau nu mai pot să știe și conjugarea verbelor neregulate, să învețe versuri, să înțeleagă pictura murală a Voronețului, să explice noțiunile de „horă” și de „doină” sau să știe pe de rost unde se află Pietrosul Călimanilor. Este aceasta, probabil, o gîndire de tip digital: memoria tinerilor, ca și memoria calculatorului, este limitată (...) și atunci de ce să le-o ocupăm cu „vechituri”, cu „balast” și să-i lășăm neadaptați la epoca Facebook-ului, a Instagram-ului sau a WhatsApp-ului?” Această convingere este una aberantă, căci se întemeiază pe o gravă rătăcire, ne atenționează dl academician, precizînd: „(...) dar nu este așa, fiindcă mintea omului nu funcționează pe principii digitale, mintea omenească nu este computer. Capacitatea noastră de memorare este, practic, nelimitată, iar nefolosirea acestei capacități devine, în anii din urmă, un pericol social. Nedotarea creierului uman cu noțiuni de cultură istorică (...) îl transformă pe om într-un ogor fertil necultivat”.

Așadar, a evita să memorăm cunoștințe noi, ample, utile pentru diverse situații din viață, înseamnă să evităm a ne forma o cultură generală, iar „fuga” de cultura generală echivalează, în ultimă instanță, cu un rău sau un pericol social. Acest rău social este greu perceput de mulți, tocmai de aceea unii se întrebă, nu arareori: La ce ne trebuie cultura generală? Un răspuns, cu totul

sumar, schematic, l-am și dat ceva mai sus: cultura generală este necesară, este folosite în cele mai diferite situații existențiale – și în activitatea profesională, și în viața obștească, și în comunicarea cotidiană... În opinia insolită a acad. Ioan-Aurel Pop, „în chip paradoxal, cultura generală (...) este ceea ce-ți rămâne în memorie după ce ai uitat ceea ce ai învățat în școală”. Simplificând lucrurile, putem spune că cultura generală este o sumă de cunoștințe, din varii domenii, care sprijină și consolidează inteligența nativă a omului, cristalizată pe baza educației în familie, a acumulării de cunoștințe în școală, a pregătirii profesionale. Însă cultura generală nu înseamnă numai o adunare de cunoștințe din diferite sfere ale științei, culturii, experienței din viața de zi cu zi etc. Cultura generală mai presupune și un anumit comportament – și în familie, și în mini-societate (instituția de învățământ, colectivul de studii, „mahalaua” – blocul de locuințe sau cartierul rezidențial etc.), și în comunitate – un comportament calificat, de obicei, ca unul civilizată, favorabil celor apropiați, colegilor, vecinilor, concetățenilor. Cultură generală mai implică și un grad sporit de răspundere: pentru ceea ce faci, pentru felul cum contribui la bunul mers al lucrurilor acasă, la serviciu, în satul, orașul, statul și chiar continentul unde locuiești. Din această perspectivă, omul cult (cultivat) este un apanaj al societății contemporane, care s-a îndepărtat deja cu câteva milenii de societatea primitivă ce funcționa pe principii străine de civilizație și cultură. Totodată, omul cult, omul ce a acumulat barem elementele de bază ale culturii generale este o necesitate a comunității, dat fiind că anume el contribuie cel mai eficient la întărirea și evoluția societății, la prosperarea ei conform premiselor și principiilor dăinuirii omenirii în secolul al XXI-lea.

Școala, după cum am putut deduce și din tezele citate din discursul actualului președinte al Academiei Române, de-

ocamdată, are grave restanțe la capitolul pregătirea unor tineri culti. Și dacă școala are probleme, rămâne familia să completeze golurile lăsate, în asimilarea culturii generale, de către sistemul de învățământ. Cu regret, însă, și familia se confruntă cu numeroase deficiențe, lipsuri sau scăderi, începînd de la lupta pentru asigurarea unei existențe decente pentru membrii ei și pînă la o păguboasă revizuire a rosturilor stabilite tradițional pentru buna funcționare a alianței familiale. Și dacă școala nu prezintă garanții pentru formarea unui cetățean cult, și nici familia nu poate pune la dispoziție instrumentele necesare pentru acumularea culturii generale, ce mai rămîne? Rămîne ca fiecare dintre noi să caute alte posibilități pentru lectură, instruire, adunare și asimilare de cunoștințe. Nu e simplu, nu e ușor, însă fiind la mijloc o stringentă necesitate socială, merită, trebuie să riscăm. Cu atît mai mult cu cît în asemenea inițiativă avem, la sigur, un aliat de nădejde: biblioteca publică. Ca nimeni altul, biblioteca publică acordă eventualului doritor de a se cultiva și libertatea opțiunii, și înțelegerea obligației de a nu pierde timpul în zadar în tihna sălilor de lectură. Da, mergem la bibliotecă benevol, dar pășind pragul ei, solicitînd anumite cărți, citindu-le atent sau cel puțin răsfoindu-le, devenim părtași ai unui act de cultură capabil să ne atragă în mrejele sale ademenitoare, să ne înscrie într-o listă de privilegiați, de oameni ce fac legămînt cu lectura, cu misterul cunoașterii, cu universul frumosului.

Este de prisos să mai insistăm asupra faptului că biblioteca – mai mult decît familia și decît orice școală – poate pune la dispoziția tinerilor dornici de a cunoaște, de a se instrui, de a se documenta, literatură din orice domeniu, cărți vizînd toate epocile existenței umane, toate preocupările oamenilor. Și cum în biblioteci nu există programe clare de formare și afir-

mare a culturii generale, recomandările bibliotecarilor ar fi de un real folos pentru îndrumarea tinerilor utilizatori. Un prim pas rațional spre acumularea de elemente ale culturii generale l-ar constitui, credem, recomandarea surselor de referință: enciclopedii generale, apoi și dicționare pe domenii. Al doilea pas ar avea în vedere recursul la cărți (studii, monografii, compendii) ce formează bazele unei culturi generale: de ex., o istorie a românilor, o istorie a literaturii române, o cronologie a artelor române etc.

Odată familiarizați cu asemenea lucrări, utilizatorii vor merge neapărat mai departe, consultând dicționare, enciclopedii, cronologii, scrieri monografice, antologii vizând și cultura românească, și cea universală sau a altor popoare, pe segmente istorice, pe curente, școli, grupări, personalități etc.

Iar cine va deveni cititor al unei biblioteci publice, vrea sau nu, va deveni martor și al unor manifestări culturale, or acestea se produc din ce în ce mai des și cu un tot mai mare randament pentru public în toate cele 27 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – ca să ne limităm doar la acest exemplu ce ne vizează la modul cel mai direct. Gama activităților culturale organizate la noi este o șansă în plus de a ne îmbogăți cultura generală, deoarece expozițiile, lansările de carte, omagiile personalităților literaturii, artelor, științei și vieții publice pun la dispoziția utilizatorilor cele mai variate posibilități de a cunoaște fațete nebănuite ale ineditului și aspecte surprinzătoare ale unor fenomene aparent familiare.

Nu am pus întâmplător în capul listei surse enciclopedice, cronologice sau monografice care oglindesc istoria, literatura, arta, cultura, știința românilor. Este întru totul normal ca să începem prin a ne cunoaște avuția națională, acel patrimoniu ce a fost creat cu eforturile înaintașilor

noștri. Iar cunoașterea valorilor naționale cu certitudine ne va înlesni adunarea de noi cunoștințe ce privesc istoria și patrimoniul spiritual al altor națiuni. Tocmai neglijarea necesității de a ne familiariza, prioritar, cu valorile naționale constituie un element directoriu în discursul citat mai sus al marelui savant, intelectual și patriot român acad. Ioan-Aurel Pop, din sul taxînd ca pe o aberație moda de a fi la curent cu topurile străine, din Europa de Vest sau din SUA, în detrimentul cunoașterii vîrfurilor profesionale din domeniul literaturii, cinematografeiei, muzicii, artelor plastice românești. Comentariul dlui academician, la acest capitol, este de-a dreptul șocant: majoritatea tinerilor români, „nu știu ce / cine este „Făt-Frumos din lacrimă”, nu mai știu ce să creadă despre Mihai Viteazul, despre Bălcescu sau Kogălniceanu, dar știu sigur despre Pokemoni, de Harry Potter, de „Războiul stelelor”, de „Stăpînul inelelor” ori de felurite droguri (...).” Să nu creadă însă cineva că distinsul președinte al Academiei Române ar condamna aspirația de a cunoaște valori spirituale străine! Nu, însă dumnealui optează pentru o firească, omenească nuanțare, cu accentul pe avuția noastră spirituală, din simplul motiv că: „(...) chiar dacă adevărul este relativ, el adevăr rămîne, iar adevărul nostru se află în legătură cu valorile noastre. Avem un creator de talia lui Eminescu și ne dezicem uneori de el, avem o sărbătoare a culturii naționale și ne rușinăm de ea, dacă nu de substantivul *cultură*, atunci de adjectivul *națională*. Deocamdată însă – pînă la reușita deplină a globalizării – un străin venit spre noi nu ne va întreba de Sofocle, de Rabelais, de Michelangelo sau de George Washington, ci de creatorii noștri de valori, de Ulpia Traiana, de Densuș și de Șurdești, de *Balada* lui Porumbescu și de Victor Babeș, de un contemporan român al lui Lamartine sau despre constructorul Podului de la Cernavodă (...).”

Simplificînd lucrurile, putem spune c a în imaginara polemică cine este mai simpatic, Harap Alb sau Harry Potter? – cel mai bun răspuns ar fi: mai întii personajul imaginat de Ion Creangă, apoi cel pl smuit de către autoarea britanică J.K. Rowling! Cu at t mai mult cu c t, în aspira ia de a ne  ngro a stratul de cultură generală, după mai multe peripe ii cu Harap Alb  i cu semenii săi oricum vom ajunge  i la cele mai diferite personaje din literaturile  i artele

altor popoare, de la grecii antici  i p n  la japonezii moderni. Doar cultura generală înseamnă deschidere, dimensiune, amploare  i tocmai prin aceste calificative ea ob tine supravaloare, tocmai de aceea este necesar să ne aflăm mereu în căutarea  i completarea ei. Iar bibliotecile publice, după cum am men ionat deja, cu suficiente detaliz ri, sînt mereu deschise pentru aspira ii de a se  mbog  i din punct de vedere spiritual.